

Kurdi Krisztina

A határontúli magyarok kulturális helyzete

Civil társadalom, oktatás, vallásgyakorlás, média

Készült a József Attila Alapítvány felkérésére. Szerkesztette: Agárdi Péter

A szlovákiai magyarság

Civil társadalom

Az 1989-es változások után számos érdekvédelmi szervezet, egyesület jött létre, ezek közül kiemelkedően fontos a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége, amely elsősorban a magyarnyelvű oktatásügy legfőbb érdekképviselője. Minden határontúli magyar kisebbség számára az ilyen oktatásügyre szakosodott érdekképviselők kiemelkedően fontosak, mivel a kisebbségi létben az anyanyelvi oktatásért való küzdelem a leginkább „megfogható” cél, és a különböző államoknak valamennyire mindenképpen támogatniuk kell, legalább az alapfokú oktatásban.

1990-ben jött létre a Nemzetiségi Dokumentációs Központ, amely a szlovákiai magyarságra vonatkozó dokumentumokat, irodalmat, aktuális forrásokat gyűjti és tárolja, valamint további publikációkat készít.

1991-ben megalakult a szlovákiai magyar Diákhálózat, amely elsősorban érdekvédelmi szervezet, továbbá a fiatalok körében végez még jelentős szervezőmunkát a szlovákiai rendszerváltás után újjászerveződött magyar Cserkész Szövetség. Jelentős még a Magyar Keresztény Értelmiségi Szövetség, amely évente országos értekezletet rendez, és a pártsemleges Szlovákiai Magyar Értelmiségi Fórum, amely a független összefogását és a szlovák értelmiséggel való együttműködést szorgalmazza.

Kulturális szervezetek

A szlovákiai magyar kulturális élet legfőbb bázisa az 1949-ben alakult CSEMADOK, vagyis a Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség, melynek elnöke Kvarda József. További szervezetek a Thalia Színházi Társaság és a Jókai Mór Színházi Társaság.

Szlovákiai magyar kiadók: Kalligram, Komáromi Lapok, Lilium Aurum Kft, Madách Posonium Kft, Vydavatel'stvo- Nap Kiadó

Oktatás

A tanuló ifjúság 8,8 %-a magyar nemzetiségű, de csak 6-8 % jár magyar tannyelvű iskolába. 130 olyan településen, ahol a magyar nemzetiség van többségben nincsen magyar tannyelvű iskola, de a magyar tannyelvű iskolák száma tovább csökken. Különösen nagy a lemaradás a felsőfokú végzettséggel rendelkező magyarok vonatkozásában, egyetemi diplomával a magyarság 2,89 % rendelkezik, míg a szlovák lakosságnál ez 5,8 %. A magyar nemzetiségű diákok aránya az egyetemeken és főiskolákon 4,7 % ami nagyon alacsony a lakosság 10,8 %-os arányához viszonyítva. Megoldatlan a magyar pedagógusképzés, nincs önálló magyar tanárképző főiskola. A nyitrai egyetem magyar karán csak a tantárgyak 50%-t oktatják magyarul. Bár a magyarországi felsőoktatási intézményekben évek óta jelentős számú szlovákiai magyar diák tanul, de ez nem jelent mégsem megoldást a problémákra. A magyarság kiszolgáltatott helyzetének megszüntetéséhez elengedhetetlen volna a magas szintű kisebbségi elitképzés.

Ráadásul az elmúlt években a magyar kisebbségi oktatást számos korlátozás érte, amit a magyar média részletesen tárgyalt. Jelenleg a legnagyobb „veszélyt” a szlovákiai új oktatási törvény bevezetése jelentheti, amely szerint a tantárgyak döntő többségét- így a történelmet és a földrajzot is- az államnyelven kellene oktatni.

Vallásgyakorlás

A rendszerváltás után megnőtt az egyházak aktivitása. Megalakult a Glória, a Magyar Katolikus Papok Társulása, amely Remény címmel hetilapot is kiad. Létrejött a Magyar Hitoktatási Központ.

A legfőbb gondot a pap és lelkészhiány okozza, a magyar vagy magyarul is prédikáló papok nagy része 60 éven felüli. Becslések szerint amennyiben ez a tendencia marad tíz éven belül a magyar papság létszáma 50%-al csökkenhet.

Média

Jelenleg a szlovákiai magyarságnak 1 magyarnyelvű napilapja, 3 heti-, ill. havilapja, 4 tudományos és művészeti folyóirata, 6 szakmai lapja, 14 regionális, 2 egyházi kiadványa, 4 családi magazinja és 1 ifjúsági lapja van. Állami támogatás hiányában már több lap-főleg gyermek és ifjúságiak- megszűnt.

Az elektronikus médiumok területén a következőket finanszírozza a szlovák költségvetés: Szlovák Rádió Magyar Főszerkesztősége- heti 40,5 órás időkeretben sugároz. A Star Rádió csak bizonyos körzetekben fogható. A Szlovák Televízió Magyar Főszerkesztősége havi 3×1/2 órában Nemzetiségi magazin címmel sugároz adást és havonta 1× 1/2 órában Régió című műsorral jelentkezik, amit szlovákul feliratoznak (magyar kezdeményezésre).

Az ukrajnai magyarság

Civil szervezetek

Általában elmondható, hogy az ukrajnai magyar kulturális és civil szervezetek legfőbb céljuknak az anyanyelvi oktatási rendszer megtartását és fejlesztését valamint az egzisztenciális biztonság erősítését tűzték ki célul. A magyar szervezetek fokozott figyelmet fordítanak az ukrajnai gazdasági folyamatokra, próbálják kivenni részüket a privatizációból. Távlati céljuk az autonómia megteremtése, de ezt minden szervezetük másképpen képzelel el.

Az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség az egyetlen, egész Ukrajnában bejegyzett szervezet, amely általános jogi és érdekvédelmi

képviselő. Célja az egyéni és kulturális autonómia elérése és egy Kárpátaljai Különleges Öngazgatási Terület létrehozása. A szövetséghez már több szervezet is csatlakozott: Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége, Kárpátaljai Magyar Szervezetek Fóruma, Kárpátaljai Magyar Könyvtárosok Egyesülete, Ivano- Frankovszki Balaton Magyar Kulturális Szövetség.

Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség: céljuk a nemzetiségi öngazgatás megteremtése melyet – az aktuálpolitikai szempontokat figyelembe véve – nemzetiségi önkormányzat vagy területi autonómia megteremtése útján kíván elérni

Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége: feladatának tekinti a kárpátaljai magyar értelmiség összefogását, kulturális, gazdasági, tudományos tevékenységének elősegítését. Fő célja, hogy kedvező feltételeket teremtsen a magyar értelmiségnek, és ezzel meggátolja a szülőföldről való elvándorlást.

Beregvidéki Magyar Kulturális Szövetség: 1994-ben vált ki a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetségből. Legfőbb politikai célja a magyar autonóm körzet létrehozása.

Az imént felsorolt szervezetek mellett még több, kisebb helyi, lakóközethez kötött kulturális szervezet van Kárpátalján.

Megyei szinten számos szakmai érdekvédelmi szervezet jött létre, közülük a legjelentősebb a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség, Révész Imre Képzőművészeti Társaság, ungvári Zádor Dezső Zenei Társaság, Kárpátaljai Magyarajkú Tudósok Társasága, Magyarul Beszélő Orvosok Egyesülete, Kárpátaljai Magyar Könyvtárosok Egyesülete, Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportja, Kárpátaljai Magyar Honismereti Társaság, Kárpátaljai Magyar Újságírók Szövetsége, Kárpátaljai Magyar Diákújságírók Szövetsége.

Az ifjúsági szervezetek között az 1991-ben alakult Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség és a Pro Patria Ifjúsági Szövetség a legjelentősebb.

Oktatás

A magyar tannyelvű iskolákat a 2. világháború után betiltották és csak az 1960-as évektől kezdtek újjáalakulni és ez a folyamat még napjainkban is tart. Az ukrán kisebbségi törvény lehetővé teszi a nemzeti-kulturális autonómiát és az

oktatási autonómia kereteinek kialakítását. Ennek a törvénynek az érvényesítését tűzte célul a fentebb már említett Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség, amelyik tervezi az önálló magyar tankerület létrehozását is. Törekvéseiket azonban az ukrán Oktatásügyi Minisztérium által kiadott kisebbségekre vonatkozó oktatási rendelete nagymértékben gátolja, mely szerint a nemzetiségi iskolákban csak az ún. „etnikai jellegű” tárgyakat (anyanyelv és irodalom) nem kell ukránul tanítani. Az általános iskolákban (1-4. osztály) azonban lehetőség van minden tantárgy anyanyelvi oktatására.

Ukrajna függetlenné válása óta sokat fejlődött a magyarság közoktatási helyzete. Sikerült megállítani a magyar iskolahálózat sorvadását. Az Ungvári Állami Egyetemen évek óta folyik magyar nyelvű oktatás a Magyar Filológiai Tanszéken. 1994-től Beregszászban négy szakon indult főiskolai képzés a nyíregyházi tanárképző főiskola kihelyezett tagozataként. Ez az iskola 1996-tól Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola néven működik a magyar állam támogatásával.

Az óvodák és elemi iskolák pedagógusait a Munkácsi Tanítóképző magyar tannyelvű csoportjaiban, ill. a fentebb említett beregszászi főiskolán képzik.

Vallásgyakorlás

A kárpátaljai magyarság három felekezet között – református, római katolikus és görög katolikus – gyakorolja vallását. Legtöbben a magyarok közül - mintegy százezren – reformátusnak vallják magukat. Minden felekezet számára a legnagyobb gondot a paphiány okozza, bár az utóbbi években már Magyarországon is tanulhattak kárpátaljai fiatalok egyházi felsőoktatási intézményekben.

Média

Kárpátalja egyetlen magyarnyelvű napilapja a Kárpáti Igaz Szó, mely 10 ezres példányszámban jelenik meg. Három helyi lap magyar fordításban is megjelenik: Ungvidéki Hírek, Beregi Hírlap, Nagyszőlősvidéki Hírek. Havonta jelenik meg a Kárpátaljai Szemle 4000 példányban. Az utóbbi években

magyarországi támogatással pedagógus- és gyermeklapok jelentek meg, pl: Irka, Közoktatás, Pánsíp, Hatodik Síp.

A Magyar Televízió adását szinte mindenütt lehet fogni, de a Duna Televízió műsora a megfelelő vevőrendszer hiányában csak kevesek számára hozzáférhető.

A kárpátaljai rádió magyar adásának műsorideje évi 470 óra, a televízióé évi 70 óra.

A romániai magyarság

Civil társadalom

1989 után több társadalmi szervezet alakult újjá és számos alapítvány született. Jelenleg a romániai magyar alapítványok száma meghaladja a 300-at, széleskörű tevékenységekkel. Közülük – a teljesség igénye nélkül – az alábbiak a legjelentősebbek: Anyanyelvapolók Erdélyi Szövetsége, Barabás Miklós Céh, Bólyai Társaság, Civitas Alapítvány, Collegium Transsylvanicum Alapítvány, Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság, Körösi Csoma Sándor Közművelődési Egyesület, Korunk Baráti Társaság, Kriza János Néprajzi Társaság, Mikes Kelemen Közművelődési Egyesület, Romániai Magyar Gazdák Egyesülete, Romániai Magyar Könyves Céh, Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége, Romániai Magyar Zenetársaság, Szatmárnémeti Kölcsey Kör.

Az erdélyi magyar kulturális életet az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület fogja össze, melynek célja a magyarság kulturális autonómiájának megteremtése. Az erdélyi magyarság tudományos akadémiájának szerepét az Erdélyi Múzeum Egyesület kívánja betölteni.

Magyar színház működik Kolozsvárott, Marosvásárhelyen, Temesváron, Nagyváradon, Szatmárnémetiben és Sepsiszentgyörgyön, az egyetlen magyar opera Kolozsvárott található.

Oktatás

Az 1989-es események nem hoztak számottevő változásokat a román oktatáspolitikában, továbbra is csökkenő tendenciát mutatott az anyanyelvi

oktatásban részesülők száma, amelyet az 1995-ben bevezetett új oktatási törvény tovább korlátozott. Nem állították vissza a Bolyai Egyetem önállóságát, de a magyar egyetem ügye a napi politikában máig aktuális kérdés. A magyar diplomások arány jóval alulmarad nemzetiségi arányuknál. Némi változást jelent a felekezeti főiskolák megjelenése de ezeket a román állam semmilyen támogatásban sem részesíti. Igen magas a szakképzetlen pedagógusok aránya (26 %).

Vallásgyakorlás

A romániai magyarság négy vallásfelekezethez tartozik. A római katolikus vallást a román állam 1989-ig nem ismerte el. Jelenleg a magyar katolikus hívek hitéleti központja Gyulafehérvár, melyet a pápa 1991-ben érseki rangra emelt. Csaknem kizárólag magyar hívei vannak a református egyháznak, két egyházkerülete van Nagyváradon és Kolozsváron. Csak magyar hívei vannak az unitárius egyháznak (egy püspöksége van Kolozsváron). A magyar evangélikus egyháznak is Kolozsvár a központja.

Mindegyik egyháznak anyagi gondja vannak és egyházi törvény hiányában vagyoni jogi helyzetük is tisztázatlan, számos volt egyházi ingatlant még nem adott vissza az állam.

Média

A legfontosabb napilapok: Bihari Napló, Hargita Népe, Háromszék, Népújság, Romániai Magyar Szó, Szabadság, Szatmári Friss Újság (mindegyik 10 ezer feletti példányszámban); hetilapok: Brassói Lapok, Erdélyi Napló, Európai Idő. A különböző sajtótermékek fennmaradása nem lenne garantált a magyarországi támogatások nélkül, melyet az Illyés Közalapítvány pályázati rendszerben oszt szét a szerkesztőségek között.

A romániai magyar sajtóéletet a Romániai Magyar Újságírók Egyesülete fogja össze.

A könyvkiadók súlyos anyagi gondokkal küszködnek, magyarországi támogatás nélkül nem is működnének.

Az elektronikus médiában a magyar nyelvű adások ideje csökkent, a tévéadás heti 3 óra, a rádióadás napi 1 óra. Valamennyire pótolják a hiányt a nem állami, területi rádió- tévé csatornák.

A műemlékvédelem, az elkobzott közgyűjtemények visszaszolgáltatása még jelenleg megoldatlan kérdések.

Vajdasági magyarok

Civil társadalom

A 90-es évektől sorra jöttek létre vagy születtek újjá különböző szervezetek, de a költségvetésből támogatást nem kaptak. Az 1992-ben Szenttamáson újjáalakult Vajdasági Magyar Művelődési Szövetségnek jelenleg 75 tagszervezete van. Célja a különböző öntevékeny egyesületek és művészeti csoportok összefogása és képzése. Kezdeményezésükre indította el a Magyar Kultúra Alapítvány a „Régiók bemutatkozása” című programsorozatot.

A Vajdaságban működő egyesületek közül említést érdemel még a szabadkai Népkör, a zombori Polgári Kaszinó Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, a zentai Thurzó Lajos Közművelődési Központ.

A vajdasági magyarság életében jelentős esemény a vajdasági néptáncsoportok seregszemléje és a magyar népzenei együttesek találkozója, a Durindó és a hatalom által korábban megszüntetett, majd ismét elindított Dél-Bánáti Magyar Művelődési Egyesületek szemléje.

Az irodalmi élet szempontjából kiemelkedő jelentősége van az évente megrendezett Kanizsai Írótábornak, a Szenteleky- napoknak és a Csépe Imre Emléknapoknak.

1993-ban alakult a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesülete, amely pártoktól független szervezet. A szervezet az Újvidéki Rádióval közösen évente megrendezte a „Szólj síp szólj” népzenei, néptánc vetélkedőt. Az anyanyelvi oktatás elősegítése érdekében szorosan együttműködnek a magyar módszertani központokkal.

Említésre méltó még a Vajdasági Magyar Egészségügyi Társaság, a Vajdasági Gazdakörök Szövetsége, a Vajdasági Magyar Média Társaság és a Vajdasági Magyar Kiadók Társulása.

Néhány évvel ezelőtt ismét lehetővé vált, hogy a szabadkai Népszínház magyar társulatként működjön. 1973-ban alakult az Újvidéki Színház. 1983-ban már önálló társulata és épülete lett (az épülete a Szerb Radikális Párt 1994-ben el akarta venni). Sajátosan eredeti kezdeményezés az 1978-ban elindult Tanyaszínház, amely nyaranként felkereste Bácska legeldugottabb településeit is. 1991-ben a háború miatt tevékenységét fel kellett függeszteni.

Meg kell említeni a vajdasági filmgyártást is, 1977 és 1990 között 11 magyar tévéjáték született. 1986-ban Topolyai Video Alkotóműhely néven megalakult az első független vajdasági filmműhely. Az alkotók leginkább a kisebbségi lét problémáival foglalkozó filmeket készítették.

A korábban virágzó könyvkiadást súlyosan érintette a háborúk okozta szerb restriktív politika. A Fórum Könyvkiadó, mely a legjelentősebb a Vajdaságban, ma formailag állami vállalat, de fennmaradása csak magyarországi támogatással biztosított. 1991-től egyre több vajdasági alkotás jelenik meg magyarországi könyvkiadóknál. Említést érdemel még a vallási tárgyú könyvek kiadásával foglalkozó újvidéki Agape és a Tóthfaluban működő Logos Garfikai Műhely.

A korábban elhanyagolt társadalomtudományok kutatását tűzte ki célul az 1992-ben alakult Magyarságkutató Tudományos Társaság, amely a vajdasági magyarság létkérdéseivel foglalkozik.

Oktatás

Mielőtt a Szerb Köztársaság megszüntette volna a tartományok törvényhozási jogkörét, az oktatásügyet tartományi törvények szabályozták. Jelenleg a kisebbségek az oktatás terén igen korlátozott jogkörrel rendelkeznek. Az iskolaigazgatók kinevezése teljesen az oktatási minisztérium kezében van, az iskolaszékek csak javaslatot tehetnek. a nemzeti kisebbségek számára semmilyen beleszólás sincs. A minisztérium kizárólagos joga a tantervek és programok összeállítása.

Számos iskolában a nemzetiségi tagozatokon is szerbül tanítják a tantárgyak többségét. Az általános- és középiskolákban a bizonyítványokat két nyelven kell kiállítani és a hivatalos nyilvántartást is két nyelven kell vezetni. A felsőoktatásban viszont az új szerbiai törvények zsugorították a kisebbségek jogait, a főiskolákon és egyetemeken az oktatást kizárólag a szerb kormány jóváhagyásával szervezhető meg a nemzeti kisebbség nyelvén. a korlátozások és a háború miatt a Vajdaságban jelentősen csökkent a magyar tagozatok és az ott tanuló magyar diákok létszáma. Különösen aggasztó a helyzet a középiskolák vonatkozásában, az adatok szerint 1999-ben több mint 500 középiskolás iratkozott be magyarországi középiskolákba.

A magyar nyelvű pedagógusképzés szinte teljesen elsorvadt, emiatt és a kivándorlások miatt napjainkban súlyos pedagógushiánnyal küzd a vajdasági oktatás. Magyarországi vendégtanárok alkalmazását és magyarországi egyetemek kihelyezett tagozatának létesítését a szerbiai törvények nem teszik lehetővé.

Vallásgyakorlás

A vajdasági magyarok döntő többsége római katolikus, a többiek reformátusok. A két egyházmegyei központ Szabadka és Nagybecskerek, jelenleg mindkét egyházmegye élén magyar nemzetiségű lekipásztor áll. Mindkét történelmi egyház súlyos paphiánnyal küzd, ehhez járul még, hogy a településeken napjainkban zajló etnikai átrendeződés miatt egyre inkább nem magyar lekipásztorokkal töltik be a megüresedő helyeket. Mindkét egyház kimaradt az egyházi javak visszajuttatásából.

Média

Bár a vajdasági magyar nyelvű sajtótermékek száma látszólag nagy, óriási anyagi gondokkal küzdenek és a hatalomtól állandó fenyegetettségben élnek. Az állami kézben lévő napi- és hetilapok fokozatosan ellehetetlenülnek, a magánkézben lévők pedig a kis példányszám és a csökkenő olvasóközönség miatt megszűnőben vannak.

A közleműltből jól ismert az újvidéki Magyar Szó körüli botrány, amely a vajdasági magyarság egyetlen magyarnyelvű napilapja volt. A drasztikusan lecsökkentett állami támogatás miatt hónapokon át nem tudták az újságírók bérét fizetni, akik erre sztrájkba kezdtek. Jelenleg folyik a szerkesztőség átszervezése.

A hetilapok közül a legnagyobb múltra a 7 Nap tekinthet vissza, amely 1993-ban a sorozatos hatalmi beavatkozások miatt megszűnt. 1994-ben Szabad Hét Nap címmel újra indult, de példányszámát a magas nyomdai költségek miatt le kellett csökkenteni. Állami támogatásban nem részesednek, annál inkább a hatalom által újraindított 7 Nap, amely kétheti rendszerességgel jelenik meg és szerkesztéspolitikája megfelel a rezsím által meghatározott irányelveknek.

A Belgrádi Televízió 1968-tól sugárzott magyarnyelvű adásokat. 1975-től ezt a feladatot az Újvidéki Televízió vette át. A kilencvenes évektől itt is nyomon követhető a személyi és szervezeti leépítés, műsoridő-korlátozás. A főszerkesztő 1993-ban lemondott és áttelepült Magyarországra. A NATO légicsapásai következtében az adó megsemmisült. A kisebbségi adásokat a szerb kormány középhullámra tette át, ami nagyon nehezen és főleg éjjel hallgatható.

A szabadkai önkormányzat által létrehozott Szabadkai Rádiót a NATO akció előtt az egész Vajdaságban lehetett fogni, jelenleg csak Szabadka környékén, a műsoridő 6 óra.

A horvátországi magyarság

Civil szervezetek

Az 1991-es háborút követően évekig nem volt módja a magyarságnak a hagyományápolással foglalkozó civil szervezeteinek működtetésére. 1998-tól szerveződtek ismét újjá, de számos egyesület épülete, könyvtárak elpusztultak, a könyvtári anyag pótlása még hosszan tartó folyamat. Számos egyedülálló néprajzi gyűjtemény megsemmisült de néhány hagyományápoló népi együttes, pl. a kórogyi és a szentlászlói néptáncsoport a háború napjaiban is működött.

A háborút követően 1996-ban alakult meg zágrábi székhellyel a Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaság, amelyet a horvát

minisztérium is támogat anyagilag. A magyarság identitástudatának felmérésével 5 kutatási program keretében. Jelentős szerepet tölt be a magyar kultúra megismertetésében a Zágrábi Ady Endre Művelődési Egyesület.

Oktatás

Az 1991-es háború következtében a magyar oktatási rendszer megsemmisült, az óvodai hálózatot a mai napig nem sikerült helyreállítani, mivel a súlyos anyagi gondokkal küzdő önkormányzatok nem tudják őket finanszírozni. Ennek következtében a szülők kénytelenek horvát óvodába íratni gyermekeiket.

Az 1997/98-as tanévtől a horvát fennhatóság alá került Dunamente valamennyi iskolájában horvát program szerint tanítanak. Csak két önálló nyolcosztályos magyar iskola működik Vörösmarton és Laskón. 1998/99-es tanévtől ismét megkezdhette munkáját a kórogyi általános iskola is, de az iskola eredeti épületét még nem hozták rendbe.

14 horvát tannyelvű iskolában is biztosított az anyanyelv ápolása, de ezek határfoka igen szerény. A magyar nemzetiségű általános iskolások száma a háború előttihez viszonyítva a felére csökkent.

1999 szeptemberétől 2 középiskolában folyik magyarnyelvű oktatás Horvátországban. Eszéken 27 tanuló valamennyi tantárgyat magyarul hallgatja, Pélmonostoron a kétnyelvű középiskolában a szakmai tantárgyakat horvátul tanulják a diákok.

Az Eszéki Egyetemen a tervezett magyar nyelvű pedagógusképzés nem indult el, de a pedagógus utánpótlásképzés magyarországi egyetemekről megoldhatónak tűnik.

Vallásgyakorlás

1991-ben a horvátországi magyarság fele-fele arányban vallotta magát katolikusnak, ill. reformátusnak. A katolikusok anyanyelvi vallásgyakorlása nem biztosított. A katolikus és református közösségek egyházi vagyona a háborúban megsemmisült, az épületek jelentős része elpusztult. Kelet- Szlavóniában az egyházi anyakönyvek nagy része is megsemmisült.

Média

Horvátországban nem jelenik meg magyar nyelvű napilap. A Magyar Képes Újság c. hetilaptól a kormány 1997-ben megvonta a támogatást. Azóta magyarországi támogatással időnként jelenik meg. A kormányzati támogatások összegéről évről-évre vita van. 1996-ban Eszéken megalakult a HUNCRO elnevezésű Lap- és Könyvkiadó Vállalat, amelynek gondozásában jelenik meg az Új Magyar Képes Újság, a Horvátországi Magyarság c. havi lap és a Barkóca c. gyermekújság. 1998 óta már kétszer vonta meg a horvát kormány a támogatást a HUNCRO-tól.

Az Eszéki Rádió naponta 30 perces magyar adást sugároz, mely főleg hírműsorokból áll. Magyar nyelvű TV adással a horvátországi magyarság nem rendelkezik.

A szlovéniai magyarság*Civil társadalom*

A Muravidéken mintegy negyven magyar műkedvelő csoport tevékenykedik, amelyek legfőbb célja a hagyományőrzés. A csoportok szakmai és módszertani koordinálásának feladatát az 1994-ben megalakult Muravidéki Magyar Művelődési Intézet látja el. Említést érdemel még a ljubjanai Petőfi Sándor és a nova gorikai Mátyás Egyesület.

A magyarlakta területeken kialakult a könyvtárhálózat, de önálló könyvtár nincsen. Magyar irodalmi termékekhez az un. kétnyelvű könyvtárakban lehet hozzáférni.

A muravidéki magyar írók kezdeményezésére megalakult a Szlovéniai Magyar Írók Társasága Lendva székhellyel. Említést érdemel még a Lendvai Művésztelep, amelynek már több évtizedes múltja van.

Oktatás

A magyar nyelvű tanítás feltételei a nemzetiségileg vegyes lakosságú területeken két tannyelvű oktatás formájában az óvodától az egyetemig biztosítottak. 4 két tannyelvű általános iskola van a Muravidéken. A két tannyelvű általános iskolát végzett tanulók zöme a Lendvai Kétnyelvű Középiskolába folytatja tanulmányait, ahol a gimnázium mellett gépészmérnöki, közgazdasági-kereskedelmi és kereskedelmi szakközépiskolai programra iratkozhatnak be.

Az elmúlt években számos bírálat érte a kétnyelvű oktatási modellt, különös tekintettel a magyar nyelvű oktatás színvonalára. Ennek javítása érdekében akarják bevezetni a magyar tanfelügyeletet.

A Maribori Egyetemen 1966 óta lektorátus, 1980-tól pedig Magyar Nyelv- és Irodalom Tanszék működik. Itt képzik a kétnyelvű óvodák és általános iskolák pedagógusait. A Ljubjanai Egyetemen is működik magyar lektorátus.

Vallásgyakorlás

A muravidéki magyarság döntő többsége római katolikus vallású. Az egyházi szertartások kétnyelvűek. Az egyház nem játszik döntő szerepet a nemzeti tudat formálásában és megtartásában, jóllehet a magyar nyelvű vallásgyakorlásnak nincsenek akadályai, de a már a 2. világháború után is meglévő paphiány miatt gyakran magyarul is beszélő szlovén papok látják el feladatukat. Jellemző az elvilágiasodás és az asszimiláció is.

Média

A szlovéniai magyarok hetilapja a Népújság 1956-tól a Pomurski vestnik c. szlovén lap mellékleteként jelenik meg. Évi két alkalommal, a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet gondozásában jelenik meg a Muratáj és a szlovéniai magyarok évkönyve, a Naptár. A Muravidéki Magyar Rádió 1958-ban kezdte meg adását. 1991-től új stúdiót kaptak és ettől kezdve napi 8 órára nőtt a műsoridejük. 1999-ben újabb stúdióval gazdagodtak és napjainkban a műsoridejük 11 és fél óra.

1992-ben nyílt meg a Lendván egy magyar TV stúdió, amely eleinte kéthetenként jelentkezett félórás műsossal, 1998-tól hetente kétszer fél órában jelentkeznek.

/A tanulmány a Határontúli Magyarok Hivatalának jelentései (1998-2000) alapján készült/

Budapest, 2000. március–május.